

5. számú dokumentum:

Forrás: Szántó László: Az 1956-os forradalom Somogyban. Válogatott dokumentumok. Kaposvár, 1995. 395-397. o.

POLDESZ ALBERT
(Basel, 1992. augusztusa)

VISSZAEMLEKEZÉSEIM
AZ 1956-OS KAPOSVÁRI FORRADALMI ESEMÉNYEKRE
(Részlet)

*„Zöld erdő harmatját,
piros csizmám nyomát,
hóval lepi be a tél ”*

ELŐSZÓ

Bujdosás a hazában és menekülés idegenbe történelmünk visszatérő, tragikus jelensége. Tatárdulás, a török megszállás másfél évszázada, labanc- majd a Bach-korszak, hazánk megcsónkítása az első világháború után, a második világháború üldözött- és menekültáradata nem csak emberi sorsok tragikus fejezetét jelentik, hanem azon túl soha nem pótolható veszteséget is okoztak az ország számára.

Keserű sors a bujdosóké és menekülőké. Legfájdalmasabb mégis akkor, ha saját fajtája elől menekül az ember.

A SOMOGYI BUJDOSÁS 16 NAPJA

November 4-én hajnalban, a budapesti szovjet támadással egyidejűleg dübörögnek a szovjet tankok a még alvó Kaposvár felé. A laktanyák, a börtön és a volt Megyei Pártbizottság épülete felé veszik az irányt. Az utóbbi, pár nap óta a Megyei Forradalmi Tanács székhelye. A Nemzetőrség kb. 10-15 tagja, köztük fiatal kaposvári diákok látják el a biztonsági őrség feladatát.

A tankok elhaladnak a Megyei Tanács előtt, egyelőre nem támadnak ellene.

Kezdetben csak szórványos puskalövés hallható, majd egy hosszabb fegyverropogás következik, de mégsem annyira heves, hogy a katonaság ellenállására engedne következtetni. Baljós sejtelmem, ahogy később megtudtam, beigazolódik. Fiatal kaposvári diákokat mézároltak le a szovjetek a volt Megyei Pártbizottság épületénél.

Végtelen szomorúság vesz rajtam erőt. Ártatlan, fiatal diákok áldozták fel életüket az eddig véráldozatmentes kaposvári forradalomban.

Arra gondolok, hogy a katonaság átállítása, ha nem is eredményezett ellenállást a szovjetek ellen, ami az erőviszonyok reális felmérése alapján úgyis hasztalan áldozatot jelentett volna, de mégis meggátolta Marticsékat az azonnali bosszúállásban. Mert időre volt szükségük ahhoz, hogy hőökké stilizálva magukat (bár védőörizetbe vételüknél bátor magatartást egy-két tiszt kivételével nem tanúsítottak) újra akcióba léphessenek.

Miután már csak szórványos puskalövések hallhatók, – a szovjetek válogatás nélkül lőnek mindenkire, aki az utcán mutatkozik – magamhoz kéretem a Megyei Tanács épületében tartózkodó személyeket. Így a Megyei Tanács Nemzetőrségének szolgálatban lévő tagjait, a titkárság két önfeláldozó fiatal munkatársát, továbbá a megyei légoltalmi parancsnokot. Tájékoztatom őket a helyzetről, miszerint a mi kis csoportunk fegyveres ellenállása

kilátástalan és hiábavaló áldozat lenne. Kérem őket, hogy fegyvereik visszahagyásával (géppisztollyal rendelkeztek csupán) menjenek haza, mielőtt a szovjetek ég magyar kiszolgálóik a Megyei Tanácson megjelennek. Vonakodva teljesítették csak kérésemet.

Távozásuk után az öreg portással, aki nem volt hajlandó elhagyni az épületet, egyedül maradtam a Megyei Tanácson.

Gondoltam, valakinek mégiscsak itt kell maradnia és felelősséget vállalni a történelemért. Nyugodt volt a lelkiismeretem, mert a forradalom alatt Kaposváron vér nem folyt. Az ÁVH, Hadtest és bizonyos fokig még a Megyei Pártbizottság tagjainak a védőőrizetbe vétele is elsősorban egy esetleges vérfürdő - aminek gyanúja mindvégig fennállott - megakadályozása mellett az érintett személyek védelmét is szolgálta.

Alig hagyták el munkatársaim az épületet, egyszer csak nyílik az ajtó, és nagy meglepetésemre Makarics József, a Megyei Tervosztály fiatal munkatársa lép be rajta. Makarics József a Teleki utcában, közvetlen a Megyei Levéltárral szemben lakott, így a Levéltáron keresztül lopódzott a Megyei Tanács épületébe. Hosszú érvelés után meggyőző kintartási szándékom hiábavalóságáról és veszélyességéről.

Kíséretében és segítségével töröcskei rokonaihoz megyünk, akiknek szénapajtájában húzódok meg két napon keresztül.

Makarics József és köztem a forradalom előtt ugyan jó munkatársi viszony volt, mégsem voltunk kimondottan barátok. Annál nagyobb volt a meglepetésem, amikor minden személyi érdek nélkül, saját kezdeményezésére vállalta ezt a veszélyes feladatot. Nélküle megvártam volna a szovjeteket a Megyei Tanács épületében. Makarics József az életemet mentette meg, vagy legalábbis megóvott jó néhány évi börtöntől.

Hasonló megnyilvánulással többször is találkoztam, úgy a somogyi bújdosás 16 napja, mint a menekülés viszontagságai alatt.

Kaposvárról nyugtalanító hírek érkeznek. Letartóztatják a Forradalmi Tanács el nem menekült tagjait. Nálunk is házkutatást tartottak. Kora reggel visszamegyek a városba, közeli ismerőseinknél találkozók a feleségemmel. Nyolcéves kislányomtól már nem tudok elbúcsúzni.

A forgalmas főútvonalakat kerülve, mezei utakon Somogyjád felé veszem az irányt. Iváncsics Jánost, a Forradalmi Tanács intézőbizottsági tagját keresem fel. Mivel már őt is kihallgatta a rendőrség, így barátainál töltöm el az éjszakát. Megható, ahogy ismeretlen parasztemberek szinte kézről-kézre adva kalauzolnak tovább. Így jutok el ülés László barátjához, Nagy Józsefekhez, akik az Öreglak és Somogyvár között elterülő szőlőhegyek szórványos településeinek egyikén laknak. Náluk maradok csaknem két hétig. Itt talál rám barátom és munkatársam Illés László, magával hozva a Megyei Tanács garancialevelét. Ebben az okmányban a Megyei Tanács garantálja személyi sérthetlenségemet és kér, hogy térjek vissza munkahelyemre, és segítsek az „újjaépítés”-ben. Illés László szerint ez a nyilatkozat „fabatkát” sem ér, jöllehet a Tanács őszintén gondolja. Az oroszok és az ÁVH a katonaság átállítása miatt a garancialevél ellenére életre-halálra keresnek. Maradok hát tovább kedves barátaimnál, várva, hogy a helyzet majd lassan mégiscsak konszolidálódik. November 19-e körül azonban be kell látnom, hogy cselekednem kell, mert ha életem veszélyeztetése nélkül nem térhetek vissza Kaposvárra, akkor menekülnöm kell Nyugatra, amíg még nem zárulnak le hermetikusan a határok.

Így indulok vissza november 19-én Kaposvárra. Útközben a Kaposvári Kiskereskedelmi Vállalat igazgatójával találkozók, aki autóval elvisz Somogyjádig. Itt újra Iváncsicsékát keresem fel, akik aggályaimat megerősítik. Ok sem látják a lehetőségét egy közeli békés kibontakozásnak.

Iváncsicsék este bevisznek motorkerékpáron Kaposvárra, ahol Illés Lászlóhoz vezet az első utam. Megtudom, hogy már őt is többször kihallgatták, és csak idő kérdése, hogy elvesse állását. Utána öreg barátomhoz Bodrogi Ernőhöz megyek, aki a tisztviselőtelepen

lakik. Náluk töltöm az éjszakát, közben fontolgatjuk a lehetőségeket. Végül is arra a megállapodásra jutunk, hogy reggel megkérdezzük Kassai Jánost, a Megyei Tanács titkárát – akinek az őszinteségében biztam –, hogy mit is ér a Tanács garancialevele? Ezért reggel felke-resem közelben lakó munkatársamat, Horváth Máriát, kérem, hogy menjen el a Megyei Tanácsnál Kassai Jánoshoz, közölje vele, hogy visszajöttem Kaposvárra és kérdzem, rábízhatom-e magam a Tanács garancialevelére?

Kassai János szerint a Tanács őszintén gondolta a garancialevélben foglaltakat, de hatalmasabb erők; az oroszok, a katonaság és az ÁVH életre-halálra keresnek. Azt tanácsolja, meneküljek Nyugatra, – talán még nem zárultak le a határok – és ott várjam be, amíg a helyzet újra konszolidálódik.

Kassai válasza véget vetett eddigi töprengésemnek. Nincs más választás menekülnöm kell.